

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 1 (44)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2011

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 1 (44). — Рівне: РДГУ, 2011. — 209 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дошкільної освіти та підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти», проведеної 9-10 грудня 2010 р. Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Інститутом психології ім. Л.С.Виготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), факультетом дошкільного виховання Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина).

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29.04.2011 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

УДК: 372.41

С.А. ЛИТВИНЕНКО

ДИТИНСТВО У ДЗЕРКАЛІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Резюме. Стаття присвячена аналізу теорії гри щодо структури та змісту ігрової діяльності дітей, особливостей впливу ігор на особистісний розвиток дошкільників.

Ключові слова: дитинство, ігрова діяльність, сюжетно-рольова гра, ігровий контекст, сюжет і зміст гри, ігрові дії, дошкільний вік.

Постановка проблеми. Дошкільний вік справедливо вважається віком гри, який ставить багато запитань, відповіді на які містяться у самій грі. Зростання значення дитинства в культурі визначає зростання значимості гри для суспільства. У зв'язку з цим ООН проголошено гру як універсальне та невід'ємне право дитини. Пізнати глибинну сутність і неповторність гри протягом усього періоду соціально-культурного розвитку людства намагалися філософи, психологи, педагоги, літературознавці та фольклористи (Є.Аркін, А.Богущ, Ш.Бюлер, А.Валлон, Л.Виготський, К.Грос, О.Запорожець, В.Зеньковський, Д.Ельконін, О.Леонт'єв, М.Монтессорі, В.Мухіна, Л.Осоріна, Ж.Піаже, С.Рубінштейн, С.Русова, М.Стельмахович, В.Сухомлинський, З.Фрейд, Г.Хейзинга, С.Холл, В.Штерн та ін.). Традиційно в народній педагогіці дитинство визначалося як час для гри, а сама гра - як засіб підготовки до дорослого життя. Однак у сучасних умовах такий підхід видається неактуальним, оскільки у стрімкій динаміці інформаційного суспільства яскраво означилися тенденції до інтенсифікації дитячого розвитку та подовження періоду підготовки до дорослості, завантаження дидактичними заняттями і розвивальними вправами. Такі захоплення батьків і педагогів призводять до «інтелектуалізації» дитячого життя, а гри відводяться функції відпочинку та розваги опісля «важливіших» занять.

Метою статті виступив аналіз теорії гри щодо структури та змісту ігрової діяльності дітей, особливостей впливу ігор на особистісний розвиток дошкільників.

Своєрідність та зміст дитинства визначають дитячі ігри, які вважаються провідною діяльністю віку. У процесі історичного розвитку із синкретичної діяльності людини зі створення найпростіших знарядь та наслідування виділились трудова та учбова діяльність, супутніми до яких були ігрові дії, що поступово трансформувалися в ігрове відтворення відносин та символічних знаряддєвих дій. Гра виступила як спосіб освоєння дійсності та особлива соціальна практика дитини та виявилася сполучною ланкою між дорослими та дітьми, які, за словами Д.Ельконіна, були витіснені із сфери матеріального виробництва. Адже через гру засвоюються загальні смисли та мотиви людської діяльності, а не її операційно-технічний бік, як у навчанні.

Психологія і педагогіка ігрової діяльності виступила предметом наукового вивчення порівняно недавно, лише на межі ХІХ та ХХ ст. дослідники почали осмислювати розвивальні та гармонізуючі можливості ігор і науковий інтерес став традиційним. За формулою, яку у свій час вивів К.Грос (ми не тому граємо, що ми діти, але для того й дане дитинство, щоб ми грали) функція дитинства полягає в тому, щоб надати можливість дитині розвиватися, не вступаючи у прямі контакти з дійсністю, проте не втрачати з нею тісний зв'язок. Той факт, що дитина ставиться до гри з величезною прихильністю, дав підстави деяким авторам, зокрема В.Штерну, назвати ігри дітей серйозним заняттям. Згідно поглядів зарубіжних дослідників (Е.Еріксон, Ж.Піаже, З.Фрейд, К.Фопель та ін.), дитяча гра є способом побудови власного, відмінного від дорослих світу. Так, з позицій психоаналізу, дитяча гра виступає механізмом виходу заборонених потягів з проживанням у ній катарсичних глибоких емоцій. Згідно теорії психосоціального розвитку Е.Еріксон розглядав ігрову діяльність як комплексний феномен, в якому перетинаються культурні очікування й особливості індивідуального розвитку та сімейної динаміки. Дослідник звернув увагу на багаті діагностичні можливості ігор, оскільки у грі послаблюється «цензура» свідомості й активізується фантазія, виявляються пережиті дитиною психічні травми та внутрішні конфлікти.

Різні види ігрової діяльності та їх роль у психічному розвитку дитини виступили предметом всебічного аналізу в роботах Ж.Піаже, який підкреслював значимість символічної функції дитячої гри, вказуючи на те, що гра є містком між конкретним досвідом і абстрактним мисленням. Життєвий досвід дітей багатший, ніж їхні вербальні можливості, а тому через гру відбувається вираження і асиміляція всього, що вони переживають. Різні види ігрової діяльності Ж.Піаже пов'язував з різними стадіями психічного розвитку (сенсомоторні, символічні ігри, ігри з правилами). Ним описані ознаки ігрової діяльності, серед яких: гра приносить задоволення, тобто позитивно сприймається її учасниками; гра є спонтанною і передбачає наявність в учасників внутрішньої мотивації; гра потребує гнучкості психічних процесів і рольової пластичності; гра є природним наслідком фізичного та інтелектуального розвитку дитини.

Відчуття задоволення від тимчасового усунення обмежень, які звичайно накладаються на функції, що здійснюють пристосування до навколишнього фізичного або соціального середовища, визначив як істотну умову існування гри А.Валлон. Порівнював ігрову діяльність з натхненним дослідженням, в якому психічні функції розкриваються у всіх можливостях.

Дослідниця гри К.Гарві виокремила такі характеристики: грою займаються задля задоволення; гра не переслідує ніякої мети, окрім тієї, що закладена в ній самій; починається з ініціативи гравців та потребує активного включення; пов'язана з іншими сторонами життя, сприяє соціальному зростанню і розвитку творчих здібностей.

Згідно з концепцією В.Зеньковського, ігри забезпечують емоційно-психологічне «вростання» у соціальний світ, розвиток соціальних почуттів, включають дитину в соціальне життя того часу, в якому вона живе і виконують функцію зв'язку з минулим, тим самим виступаючи засобом соціального успадкування, що реалізується через творче засвоєння у грі мови, змісту казок, легенд, оповідань про історичні події.

На становлення теорії ігрової діяльності значний вплив мали праці Л.Виготського. Поставлене ним завдання створення нової теорії гри одержало реалізацію в роботах П.Блонського, П.Гальперіна, О.Запорожця, Д.Ельконіна, О.Леонтєва, С.Рубінштейна. Експериментальний напрям психолого-педагогічних досліджень (зокрема ігрової діяльності) був започаткований П.Блонським. Докладний і вичерпний виклад історії створення радянської теорії гри, її головних понять і експериментальних досліджень міститься у фундаментальній монографії Д.Ельконіна.

У концепції дитячої гри Д.Ельконіна, рольова гра є виявом зростаючого зв'язку дитини з суспільством, характерного для дошкільного віку. Рольова гра виникає в ході історичного розвитку в результаті зміни місця дитини в системі суспільних відносин. У рольовій грі виявляється прагнення дитини до участі в житті дорослих, яке не може реалізовуватися прямо, у зв'язку зі складністю знарядь праці та їх недоступністю для дитини. Її виникнення пов'язане не з дією внутрішніх, вроджених інстинктивних сил, а з певними умовами життя дитини в суспільстві. Відтак рольова гра є соціальною за походженням і своєю природою.

Одним із найважливіших положень теорії дитячої гри є розгляд гри як провідної діяльності, що виникає після маніпулювання та предметної діяльності і виступає умовою, що визначає психічний розвиток дошкільника. Найпростіші ігри з'являються у дитини на другому році життя та поступово ускладнюються у трьох-п'ятилітніх дітей: відтворення дій з предметами змінюється на сюжетно-рольове розігрування «справжніх» життєвих ситуацій. Все те, з чим стикається дитина в індивідуальному досвіді через книжки, телебачення або реальні ситуації, відображається у грі, при цьому в сюжетному калейдоскопі органічно поєднуються реальність і вигадка. У зв'язку з розвитком гри відбуваються найголовніші зміни у психіці дитини, що готують її сходження до нового, вищого ступеня розвитку. Центральна ланка формування особистості, за О.Леонтєвим, – зміни супідрядності мотивів, що обумовлюють зміни одного виду діяльності іншим. У надрах гри, як провідного виду діяльності дошкільників, формуються нові мотиви – мотиви навчально-пізнавальної діяльності, рушії розвитку особистості молодших школярів.

У психології загально визнаним вважається положення про те, що гра слугує ефективним засобом соціалізації та адаптації, нейтралізації стресогенних навантажень, а відтак і оздоровлюючим засобом. На думку багатьох авторів (І.Вачков, А.Захаров та ін.), психологічними механізмами гри є заміщення, витіснення, сублімація. Причому динаміка заміщення у грі розгортається в контрольованому просторі, що відрізняє гру від ірраціональних та ідеальних способів і сфер заміщення (сновидінь, фантазій). Контекстом гри, згідно М.Бахтіна, виступає атмосфера швидких і рішучих змін, ризику і звершень. У грі створюється нова, прийнятна для її учасників модель світу, у межах якої виникає уявлювана ситуація, змінюються семантичні смисли предметів і дій, «згортається» час, наповнюючись інтелектуальними та емоційними подіями. Задля виникнення нового ігрового світу повинні співпасти вектори стремління і бажань, творчих можливостей гравців.

Вивчення науковцями і практиками дитячої гри шляхом спостереження, інтерпретації і структуризування дозволило з'ясувати унікальність способів спілкування дитини з оточуючим світом. Діти більш повно і безпосередньо самовиражаються у грі, ніж завдяки мовленню, а тому гра є засобом обміну інформацією. Також гра слугує полем самовияву і зумовлює максимальну природність, щирість і відкритість кожної людини. Загальними ознаками гри, що характеризують її як універсальне поняття, вважається ігровий контекст, що включає ігрову зону (реальну або психологічну); час і простір, у межах яких відбувається ігрова дія. Структуру дитячої гри утворюють ролі, що виконуються гравцями; ігрові дії як засіб реалізації цих ролей; ігрове використання предметів, тобто заміщення реальних предметів ігровими (умовними); реальні стосунки між гравцями; сюжет гри. Одиницею гри і водночас центральним моментом, що об'єднує всі її аспекти є роль, яку бере на себе дитина. При цьому вона не тільки називає себе («Я – лікар», «Я – мама», «Я – вчитель»), але й відповідно діє, ототожнюючи себе з роллю. Ігрова роль у концентрованій формі втілює в собі зв'язок дитини з суспільством, тому Д.Ельконін запропонував розглядати роль як вихідну одиницю розвиненої форми гри. В ній у неподільній єдності представлені афективно-мотиваційна і операційно-технічна сторони діяльності. Програвання ролей надає можливості експериментування з різними моделями поведінки.

Гра створює умови для розвитку довільної усвідомленої поведінки, формування начатків самосвідомості. Парадоксом гри є те, що саме в цій, максимально вільній від услякого примусу діяльності дитина навчається керувати своєю поведінкою і регулювати її відповідно існуючих правил. Загально відомо, що виконання будь-яких ролей неможливе без правил, тобто визначення того, що можна, а що робити забороняється: з одного боку, гра виступає як жорстка структура, оскільки потребує обов'язкового дотримання правил, що визначають її хід; водночас, правила гри, обмежуючи ступінь свободи учасників, забезпечують різноманітні імпровізації і варіативність поведінки. Завдяки цьому в грі відбувається співвіднесення «Я – інші», осягається цінність власного «Я» у поєднанні з цінністю інших.

В аналізі гри необхідно розрізняти її сюжет і зміст. Сюжетом гри виступає відтворена в ній сфера соціальної реальності (магазин, сім'я та ін.), тобто сюжети відображають конкретні умови життя дитини.

Змістом гри виступає те, що відтворюється дітьми як головний момент діяльності і стосунків між дорослими (зовнішній бік поведінки людини, стосунки з іншими, або смисл людської діяльності і т.ін.). Ігровий зміст поступово змінюється з віком дітей, конкретний характер людських стосунків, відтворених у грі, може бути різним залежно від стосунків реальних дорослих, які оточують дитину. Скажімо одна й та ж за сюжетом гра (наприклад, у сім'ю) може мати різний зміст, тобто дитина відображає все те, з чим вона стикалася у своєму досвіді. Для молодших дошкільників головним змістом гри є предметні дії людей, у середньому дошкільному віці на перший план виступають стосунки між людьми, у старшому - виконання правил, що регулюють поведінку і стосунки людей.

Характерною особливістю гри є її двоплановість, що обумовлює розвивальний ефект: гравець виконує реальну діяльність, розв'язуючи конкретні завдання; певні моменти такої діяльності мають умовний характер, що дозволяє відволікатися від реальної ситуації. У грі діти зберігають обидві системи відліку: реальну та ігрову. У випадках виникнення непорозумінь, легко змінюється система відліку, щоб розв'язати суперечку, а потім знову повертаються від реальності до фантазії. До особливостей гри також належить її евристичність, дух творчості, адже результат гри непередбачуваний, має ймовірнісний характер. Все це додає кожній грі привабливої неповторності. Гра була і залишається найулюбленішою діяльністю, найважливішою практикою самовияву і розвитку дитини, що має місце в усі часи у всіх народів та надає дитині ресурс, необхідний для розвитку та розкриття потенційних можливостей. Водночас у сучасних умовах педагоги і психологи відзначають згортання рольових ігор дошкільників. Виразною ознакою є те, що діти граються менше, ніж 20-30 років тому. Їхні сюжетно-рольові ігри стають більш одноманітними, а безпосередня та спонтанна, «жива» гра витісняється штучною комп'ютерною реальністю. Помічено, що сучасні діти відтворюють у сюжетах ігор події серіалів, відображають зміст популярних реклам. Очевидно усе це пов'язано з віддаленням дітей від дорослого світу, слабким ознайомленням з діяльністю дорослих, їхніми трудовими і особистісними стосунками.

Висновки. Отже, гра як культурно-історичне явище аналізувалася з різноманітних позицій. В основі зарубіжної та вітчизняної теорії дитячої гри лежить уявлення про її соціальну природу. Незважаючи на розмаїття підходів, дослідники однак відзначали, що гра є найбільш вільною, спонтанною діяльністю, що забезпечує максимальне задоволення і має надзвичайне значення для розкриття сутнісних сил дитини. У грі, як особливому, історично складеному виді соціальної практики, відтворюються норми людського життя і діяльності, виконання яких забезпечує пізнання і засвоєння предметної і соціальної дійсності, пізнавальний, емоційний і моральний розвиток особистості. Спонтанний характер гри виявляється не тільки в тому, що дитина вільно обирає сюжет гри, але й у тому, що її дії з предметами вільні від звичного «правильного» застосування. Гра є формою діяльності в умовних ситуаціях, спрямованих на створення і засвоєння суспільного досвіду, фіксованого в соціально закріплених способах здійснення предметних дій. Дослідники відзначали багатовекторний вплив гри на дитину та створення умов у грі для реалізації її потенційних можливостей та пізнання світу. Двоплановий та евристичний характер гри поєднує свободу і заданість, жорсткість ігрових обставин та умовність поведінкових меж, а універсальність і всеосяжність гри сприяє гармонійному розвитку дитини. Поступове ускладнення змісту і зростання тривалості соціалізації дітей, визнання дитини суб'єктом виховання і соціалізації зумовлює необхідність всебічного вивчення гри, яка була й залишається найприроднішим шляхом проникнення в дитинство, його пізнання, а також впливу, а тому потребує ґрунтовного дослідження в сучасній соціальній ситуації розвитку дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникеева Н.Т. Воспитание игрой / Аникеева Н.Т. – М., 1987. – 210 с.
2. Блонский П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В 2-х т. / Под ред. А.В.Петровского. – М.: Педагогика, 1979. – Т.1. – 304 с.; Т.2. – 400 с.
3. Валлон А. Психическое развитие ребенка / А.Валлон. – М.: Просвещение, 1967. – 195 с.
4. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Л.С.Выготский // Вопросы психологии. – 1966. – №6. – С.62-78.
5. Запорожец А.В. Игра и развитие ребенка / А.В.Запорожец // Психология и педагогика игры дошкольника / [под ред. А.В.Запорожца и А.П.Усовой]. – М.: Просвещение, 1966. – С.5-10.
6. Зеньковский В.В. Психология детства / Зеньковский В.В. – Екатеринбург: Деловая книга, 1995. – 347 с.
7. Эльконин Д.Б. Психология игры / Эльконин Д.Б. – М.: Педагогика. 1978. – 304 с.
8. Крайг Г. Психология развития / Крайг Г. – СПб.: Питер, 2000. – 992 с.
9. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Леонтьев А.Н. – М.: Политиздат, 1977. – 575 с.
10. Непомнящая Н.И. Игра и творчество как форма жизни личности / Н.И.Непомнящая // Развитие личности. – 2001. – №1. – С.6-23.
11. Смирнова Е.О. Детская психология / Смирнова Е.О. – М.: «ВЛАДОС», 2006. – 366 с.
12. Фопель К. Чтобы дети были счастливы: Психологические игры и упражнения для детей / Фопель К. – М.: Генезис, 2005. – 255 с.

Резюме. Стаття посвящена анализу теории игры, структурных и содержательных аспектов игровой деятельности детей, особенностей влияния игр на личностное развитие дошкольников.

Ключевые слова: *детство, игровая деятельность, сюжетно-ролевая игра, игровой контекст, сюжет и содержание игры, игровые действия, дошкольный возраст.*

The summary. *This article analyzes the theory of games, the structural and substantive aspects of the children's game, especially the influence of games on the personal development of preschool children.*

Key words: *childhood, game activities, story-playing game, a game context, plot and content of the game, play action, pre-school age.*

Одержано редакцією 22.10.2010 р.

УДК: 373.2

Е.В. ЛЯХ

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ ОЗНАКОМЛЕНИЯ С КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИМИ ТРАДИЦИЯМИ БЕЛОРУССКОГО НАРОДА

Резюме. *У статті представлена експериментальна педагогічна модель патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з культурно-історичними традиціями білоруського народу, розглянуті її основні складові відносно цілей патріотичного виховання і реалій теперішнього часу. Автором запропонований шлях формування початків патріотизму в дошкільному віці, що враховує важливу вимогу сучасного суспільства – особистісно-орієнтований підхід. Розкрито бачення процесу формування патріотизму як створення дитиною навколо себе особливого освітнього середовища, або простору, що відповідає особистісним особливостям свого творця, що здійснює на нього безпосередній освітній вплив.*

Ключові слова: *патріотичне виховання, діти старшого дошкільного віку, культурно-історичні традиції.*

Постановка проблемы. Современная нравственная, культурная, политическая, экономическая ситуация в стране и мире ставит решение вопроса патриотического воспитания подрастающего поколения белорусов на одно из приоритетных мест, что подтверждено государственными образовательными программами, основными положениями государственной идеологии. В «Концепции основ идеологии белорусского государства» родина и семья определены фундаментальными ценностями социальной жизни народа. «Осознание человеком их универсального значения – семьи как родины детства и родины-страны как места рождения, – возникающее первоначально как ощущение и чувство, а затем и как постепенное осознанное признание собственной неотрывности от них, понимание своей родовой сущности, принадлежности к определенному народу, – именно это делает человека гражданином своей страны, своего государства» [6, 36].

Государственной программой образования Республики Беларусь предполагается организация патриотического воспитания с дошкольного возраста. Педагогами доказано, что именно в этом возрасте закладываются начала патриотизма, основанные на любви к семье и близкому окружению. Крайне важно в этот период организовать эффективный процесс патриотического воспитания, так как именно на этой базе в течение всей жизни человека будут формироваться нравственные новообразования, которые позволят назвать его патриотом.

Естественным и эффективным содержанием, отвечающим возрастным особенностям восприятия действительности дошкольниками, на основе которого возможно построение процесса их патриотического воспитания, являются культурные традиции родного народа. Это объясняется сущностью самой культуры – всеобъемлющего явления, создаваемого человеком и формирующего человека.

Результаты исследования и их обсуждение. При поиске эффективных путей организации патриотического воспитания детей дошкольного возраста необходимо учитывать не только достижения педагогической науки, но и реалии настоящего времени. Современное общество пришло к выводу, что педагогический процесс должен быть ориентирован на личность каждого ребенка, т.е. учитывать его особенности, интересы, желания, предпочтения, жизненный опыт – уважать его. Только таким образом может быть достигнута главная цель патриотического воспитания – формирование желания и стремления действовать на благо родной страны. В противном случае возможно формирование знаний, представлений, умений, но не искреннего желания к действиям. Личностно-ориентированное образование предполагает новую трактовку по отношению к сложившейся ранее педагогической системе, определяя принципиально новое качество взаимоотношений всех участников педагогического процесса.

Таким образом, модель современного образовательного процесса должна предполагать восприятие педагогом ребенка как полноправного субъекта этого процесса, обеспечение условий, при которых ребенок будет ощущать себя уверенно и комфортно, развиваться как уникальная, неповторимая личность, осознающая свои функции в обществе и ценность своей жизни не только для себя, но и для общества.

Анализ теоретических положений, результатов исследований в области патриотического воспитания и ознакомления дошкольников с элементами культуры своего народа, состояния данных проблем в практике дошкольных образовательных учреждений позволил нам разработать модель патриотического воспитания детей старшего дошкольного возраста в процессе ознакомления с культурно-историческими традициями белорусского народа. (рис. 1).

В данной модели процессы обучения и воспитания тесно взаимосвязаны и представляют собой единую образовательную сферу и систему, построенную таким образом, чтобы быть успешно интегрированной не только с интересами и потребностями самого ребенка, но и с жизненным пространством его семьи, с культурной сферой общества, представленной как настоящим, так и прошлым.

ЗМІСТ

<i>Анісімова О.Е.</i> Реалізація принципу природовідповідності у педагогічних ідеях Фрідріха Фрьобеля.	3
<i>Атрощенко Т.О.</i> Підготовка майбутнього вихователя до спільної роботи з батьками з питань формування мовленнєвої компетентності дошкільників.	7
<i>Бадер С.О.</i> Особливості становлення моральної поведінки дітей-сиріт дошкільного віку, що виховуються в умовах дитячих будинків.	10
<i>Барна Х.В.</i> До проблеми використання книги в освітній роботі з дошкільниками.	13
<i>Беленька Г.В.</i> Культурно-освітнє середовище ВНЗ як чинник формування професійної компетентності майбутнього педагога.	17
<i>Блащинская И.А.</i> Интегрированный подход к развитию речи дошкольников в ситуации близкородственного билингвизма.	21
<i>Богуш А.М.</i> Теоретичні концепти дошкільної освіти в педагогічній парадигмі В.О. Сухомлинського.	25
<i>Бойко О.В.</i> Педагогічні умови формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови.	27
<i>Бондаренко Н.Б.</i> Взаємозв'язок духовності та психологічного здоров'я дітей старшого дошкільного віку.	31
<i>Брежнєва О.Г.</i> Сучасні інноваційні підходи до забезпечення математичної освіти дітей дошкільного віку.	34
<i>Валентьєва Т.І.</i> Стан вихованості почуття комічного у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.	38
<i>Варяниця Л.О.</i> Організація спільної проектної діяльності з дітьми як засіб формування педагогічної культури батьків.	42
<i>Вертугіна В.М.</i> Ігрова діяльність як засіб підготовки дітей з відхиленнями зору до навчання в загальноосвітній школі.	46
<i>Врочинська Л.І.</i> Педагогічні умови виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку у процесі взаємодії дошкільного закладу і сім'ї.	49
<i>Гайдаржійська Л.П.</i> Нетрадиційні підходи до навчання найменших.	54
<i>Гавриш Н.В.</i> Осучаснення роботи з літературними текстами в інтегрованому просторі дошкільного закладу.	57
<i>Газіна І.О.</i> Національні цінності, їх зміст, специфіка та місце в системі виховання дитини дошкільного віку.	61
<i>Гаращенко Л.В.</i> Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу.	67
<i>Гецько С.І.</i> Взаємодія дошкільного навчального закладу з батьками дітей з особливими потребами.	71
<i>Глазова В.В.</i> Система роботи з формування контрольно-оцінних умінь учнів початкової школи.	74
<i>Голота Н.М.</i> До проблеми важковиховуваності в дошкільному дитинстві.	78
<i>Горбатова Е.В.</i> Интегрированные занятия как средство развития изобразительного творчества детей старшего дошкольного возраста.	81
<i>Горлова Е.Л.</i> Психологический возраст ребенка как основание психолого-педагогической помощи родителям.	85
<i>Горопаха Н.М.</i> Формування у майбутніх вихователів дошкільних закладів екологічної культури як складова їх професійно-практичної підготовки.	88
<i>Демидова Ю.О.</i> Педагогічні умови формування пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності.	92
<i>Дем'янюк О.Б.</i> Теоретичний аналіз проблеми розвитку образу світу на ранніх етапах онтогенезу.	96
<i>Дичківська І.М.</i> Концепція вільного виховання О.С.Нілла у вимірі сучасних проблем педагогічної інноватики.	101
<i>Добрицкая И.М., Митрош О.Н.</i> Кредитная система оценки учебной деятельности студентов: нормативная база, специфика реализации, перспективы развития.	105

<i>Довбня О.С.</i> Вітчизняний досвід програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні (II половина XX – початок XXI ст.) як історико-педагогічна проблема.	111
<i>Доманюк О.М.</i> Вплив сім'ї на процес соціалізації дітей дошкільного віку.	115
<i>Дронова О.О.</i> Педагогічна технологія формування національного типу особистості в старшому дошкільному віці засобами народного мистецтва.	118
<i>Дубинина Д.Н.</i> Белорусская народная игрушка как средство этнокультурного воспитания детей раннего и дошкольного возраста.	122
<i>Желтова С.С., Романов А.А.</i> Учреждение дополнительного образования как фактор интегрального развития дошкольников (на примере занятий английским языком).	125
<i>Житко И.В.</i> Теоретические подходы к разработке учебно-методических комплексов для дошкольного образования.	128
<i>Житня І.В.</i> Роль рефлексивної культури у формуванні інноваційного потенціалу педагогів дошкільних навчальних закладів. р.	132
<i>Загородня Л.П.</i> Підготовка майбутніх вихователів до створення позитивного іміджу педагога сучасного дошкільного закладу.	137
<i>Зданевич Л.В.</i> Проблема формування у дошкільників ціннісних стосунків у сфері національних інтересів: теоретичний аспект.	140
<i>Карнаухова А.В.</i> Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки.	143
<i>Каталімова Н.Б.</i> Особенности внедрения инновационных технологий в современную систему дошкольного образования.	147
<i>Коваленко О.В.</i> Програми для дошкільних навчальних закладів: погляд з історії у сьогодення.	151
<i>Козлюк О.А.</i> Світ дитинства: історія і сьогодення.	155
<i>Корякіна І.В., Конопленко Н.М.</i> Педагогічна реабілітація дітей 5-7 років з особливими потребами засобами образотворчої діяльності.	159
<i>Косарева Г.М.</i> Особливості психічного та мовленнєвого розвитку дітей з аутистичними порушеннями.	163
<i>Косарева О.І.</i> Теоретичний аналіз проблеми виникнення почуття сорому у дітей.	167
<i>Косенко Ю.М.</i> Професійна підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти в умовах кредитно-модульного навчання: ресурси самостійної роботи.	170
<i>Кравцов О.Г.</i> Личностные особенности детей старшего дошкольного возраста.	174
<i>Крайнова Л.В.</i> Наступність між дошкільним закладом і школою в опануванні державною мовою.	178
<i>Крутий К.Л.</i> Необхідність і причини розробки нових освітніх програм для дошкільних навчальних закладів.	182
<i>Кузьменко В.У., Кудикіна Н.В.</i> Оновлення програми виховання і навчання «Дитина» – вимога сучасності.	187
<i>Литвиненко С.А.</i> Дитинство у дзеркалі ігрової діяльності.	191
<i>Лях Е.В.</i> Экспериментальная педагогическая модель патриотического воспитания детей старшего дошкольного возраста в процессе ознакомления с культурно-историческими традициями белорусского народа.	194
<i>Маліновська Н.В.</i> Формування мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами казки.	198
<i>Манцевич Т.В., Корнеева М.В.</i> Комплексный подход использования инновационной технологии ТРИЗ в формировании умственной активности старших дошкольников.	201
<i>Відомості про авторів.</i>	206

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 1 (44)

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Поніманська Т.І.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Козлюк О.А., Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.01.2011 р. Підписано до друку 29.04.2011 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 32,24. Обл. вид. арк. 32,72. Замовлення № Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 1 (44).— Рівне: РДГУ, 2011. — 209 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дошкільної освіти та підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти», проведеної 9-10 грудня 2010 р. Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Інститутом психології ім. Л.С.Виготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), факультетом дошкільного виховання Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина).

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20